

KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI O'ZLASHTIRAOLMAYDIGAN O'QUVCHILARNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

O'zbekiston Milliy Universiteti

Ijtimoiy fanlar fakulteti Psixologiya kafedrasi Psixologiya faoliyat turlari yo'nalishi

2-bosqich magistranti

Usmonova Gulbahor Bahriddinovna

Ilmiy rahbar: Kamalova Zulfiya Hasanovna

Annotatsiya: *Maqolada kichik maktab yoshidagi bolalarni o'zlashtirishini kuchaytirishda psixologik yondashuvlarni ahamiyati haqida ma'lumotlarga to'xtalib o'tilgan.*

Kalit so'zlar: *Kichik maktab bolalari, o'zlashtirish, psixologik faollik, simulatsiya, fantaziya*

Maktabda bola tizimli ravishda yangiliklar oladi, bu o'quvchilarning kundan kunga orttirib borayotgan hilma-xil mavzudagi bilimlarning manbayidir. Bolaning bilimlarni sistemali tarzda o'zlashtirishi natijasida undagi bilimning doirasi kengayib boradi, aqliy jarayonlar rivojlanadi shu bilan bir qatorda bolaning emotsional-irodaviy xususiyatlari qayta tarkib topib rivojlana boshlaydi. Maktabdagi ta'lim jarayonining o'zi bolaning sezgi, idrok, tafakkur, nutq va diqqatlariga yangi talablar qo'yadi. Kichik yoshdagi o'quvchilarning yuqorida ko'rsatilgan hilma-xil qiziqishlari bilan bir qatorda individual qiziqishlari ham tug'ula boshlaydi. Ba'zi o'quvchilar rassomlikka ko'proq qiziqsalar, ba'zilar musiqa shariyatga muhabbat qo'yadilar. Kichik maktab yoshidagi bolaning muhim xususiyatlaridan biri, unda o'ziga xos ehtiyojlarning mavjudligidir. Bu ehtiyojlar o'z mohiyatiga ko'ra faqat muayyan bilim ko'nikma va malakalarni egallashga qartilmay, balki o'quvchanlik istagi aks ettirishda ham iboratdir. Kichik maktab yoshdagi bolalar tez chalg'iydilar, uzoq vaqt diqqatlarini bir narsaga qarata olmaydilar ta'sirchan hamda emotsional bo'ladilar. Kichik maktab yoshidagi o'quvchi faolligining asosan uch xil ko'rinishi mavjud bo'lib ular jismoniy, ijtimoiy va psixik, faollikdir. Jismoniy faollik-sog'lom organizmning harakat qilishga bo'lgan turli mavjud to'siqlarni yengishda tabiiy ehtiyojdir. Psixik faollik-bu normal rivojlanayotgan bolaning atrof olamdagi predmetlarni, insoniy munosabatlarni bilishga nisbatan qiziqishdir. Lekin hamma o'quvchilar ham bilim olish jarayonida bir xil o'zlashtira olmaydi, sababi bu o'quvchilarda nutqiy qobilyatlarni sekin rivojlanishi asosiy omil hisoblanadi.

Bo'sh o'zlashtiruvchi o'quvchilarni aniqlash va ular bilan ishlash o'qituvchidan alohida sabot va mas'uliyatni talab etadi. Shu bois bu toifa bolalar bilan shug'ullanish uchun, avvalo, yakkama-yakka suhbat o'tkazib, ularning qiziqishlarini aniqlash lozim. Maxsus jurnal tutilib, bolalarning o'zlashtirishini muntazam monitoring qilib borilishi,

o'quvchilarga qiynalayotgan fanidan alohida mashg'ulotlar daftari tuttirish kabi usullar ham samarali hisoblanadi. Shuningdek o'quvchilardagi ijobiy o'zgarishlar rag'batlantirilishi muhim. Bo'sh o'zlashtiruvchilarning faolligini oshirish uchun ularning mustaqil fikrlash qobiliyatini hamda nutqini rivojlantirish kerak.

Kichik maktab yoshi davrida faoliyatni va xulq-atvorni motivlashtirish o'ziga xos xususiyatlarga ega. "Bolalar nimani yaxshi ko'rishadi va nimani istashadi?" degan savolga S.T.Shatskiy shunday javob beradi:

1. Bolalarda til topishish instinkti kuchli rivojlangan, ular bir-birlari bilan tezda tanishib oladilar – o'yinlar, hikoyalar, o'zaro gap sotish, lofchilik kabilar ana shunday instinkning belgilaridir.
2. Bolalar tabiatan mohir tadqiqotchi. Ulardagi tez qo'zg'aluvchanlik, oxiri ko'rinmaydigan savollar, hamma narsaga tegib ko'rish, ushlab ko'rish, tatib ko'rishga intilish sababi ana shunda.
3. Bolalar o'zini ko'rsatib turgisi keladi, o'zi haqida, o'z taassurotlari haqida gapirgisi, o'rtoqlashgisi keladi. O'z menligini tez-tez namoyish etib turishi ana shundan. Uning fantaziyalari va tasavvurlari boy bo'ladi – bu bolalar ijodkorligi instinktidir.
4. Bolalar hech narsadan bir narsa yaratishni, qandaydir g'ayrioddiy narsalarni to'qib chiqarishni yaxshi ko'rishadi.
5. Bolalarda xarakterning shakllanishida taqlidchanlik instinkti katta rol o'ynaydi. Shularni yaxshi tushunib olsak, tashqaridan olib kiriladigan soxta stimullarni qidirib yurishimizga to'g'ri kelmaydi.

Yuqorida berilgan ma'lumotlardan kelib chiqib kichik maktab yoshidagi bolalarda o'zlashtirishini o'stirish uchun har xil pedagogik mahoratdan qo'llash, ularni qiziqishlariga qarab yondashish kerak bo'ladi. Har qanday o'qituvchi pedagogik qobiliyati qanchalik yuqori bo'lsa uni qo'lida ta'lim olayotgan o'quvchilarni o'zlashtirish darajasi shunchalik yuqori bo'ladi. Ya'ni pedagogik psixologik tomoni kuchli o'qituvchi o'quvchini qaysi narsaga qiziqishini biladi shu orqali o'quvchi miyyasiga yo'nalishi bo'yicha yondashadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Z.T.Nishonova,N.G'.Kamilova,D.U.Abdullayeva,M.X.Xolnazarova "Rivojlanish psixologiyasi pedagogik psixologiya" Toshkent-2019
2. SH.A.Do'stmuhammedova,Z.T.Nishonova,S.X.Jalilova,SH.K.Karimova,SH.T.Ali mbaev "Yosh davrlar va pedagogik psixologiya" Toshkent-2013
3. M.X.Xolnazarovna, M,Q,Muhliboyev "Yosh va pedagogik psixologiya" Toshkent2014.